

amendement gaan er dan ook terecht van uit dat de diensten die de opvolging van de voorgestelde sancties verzekeren, tot de federale bevoegdheid behoren en bijgevolg dienen te worden erkend en gesubsidieerd door de federale overheid.

Uit de kwalificatie als sanctie vloeit bovendien voort dat de overlegverplichting van artikel 6 § 3bis 4° niet toepasselijk is, zodat over het amendement nr. 4 geen overleg dient te worden gepleegd met de bevoegde gemeenschapsregeringen.

Wel dient in de tekst van het voorgestelde artikel 37bis § 1 te worden verduidelijkt dat de sancties enkel kunnen worden opgelegd ten aanzien van de in artikel 36, eerste lid, 4°, bedoelde personen.

12.2. Het voorgestelde artikel 37bis § 3 van de Wet van 8 april 1965 belast de “bevoegde sociale dienst” met een voorafgaand onderzoek naar de situatie van de betrokkene vooraleer de sanctie wordt opgelegd.

In zoverre met de term “bevoegde sociale dienst” zou worden verwezen naar een sociale dienst die afhangt van één van de gemeenschappen, dient te worden opgemerkt dat, daargelaten de vraag naar de juiste afbakening van de bevoegdheden van de federale overheid en de gemeenschappen inzake de sociale diensten bij de jeugdrechtsbanken, het in ieder geval niet aan de federale wetgever toekomt een gemeenschapsdienst te belasten met een taak die geen uitstaans heeft met de jeugdbescherming.

ger van de V.Z.W. Recht-Op, thans lector aan de KdG-hogeschool, dhr. M. CLARYS en een afgevaardigde van de Vereniging van Vlaamse OCMW-juristen, dhr. E. PEETERS.

Hieronder vindt U de bijdrage van de vertegenwoordiger van de minister, dhr. Piet VAN BAEVEGHEM en de bijdragen van mr. L. DE SOMER en van dhr. M. CLARYS. De bijdrage van de vertegenwoordiger van de minister geeft een overzicht van de huidige stand van zaken alsook van een aantal wijzigingen die nog in aantocht zijn. De bijdragen van de andere twee auteurs geven een aantal knelpunten weer. De laatste bijdrage van de hand van dhr. CLARYS stelt een drietal vragen aan de vertegenwoordiger van de Minister van Justitie. Het is aan de lezer om uit te maken of hierop voldoende wordt geantwoord. Het is de bedoeling dat de discussie zich verder zet. De deelredactie is er zich van bewust dat er nog vele andere rechtshulpverlenende organisaties zijn die niet aan het woord zijn geweest. Zij nodigt dan ook de andere organisaties voor juridische bijstand uit om in de pen te kruipen.

De bijdragen worden overgenomen zoals zij door de auteurs werden verwoord. Volledigheidshalve kan worden vermeld dat de theoretische uiteenzetting het voorwerp zal uitmaken van een aparte publicatie. Tot slot mag ook vermeld worden dat door de balie van Doornik op 7 december 2001 een studiedag werd georganiseerd over de Wet op de juridische bijstand. Ook hiervan zal een publicatie verschijnen.

Steven GIBENS

Rechtshulp en advocatuur

Twee jaar Wet op de juridische bijstand: beleid inzake juridische bijstand

1. INLEIDING

Tijdens de voorbije regeringsonderhandelingen is het de onderhandelaars niet ontgaan dat er zich op het terrein in het voordeel van de burger een noodzaak stelde om te komen tot een – zoals het werd omschreven – *snelle en humane rechtsbedeling*. Zij waren er zich terdege van bewust dat enerzijds de kostprijs van een proces voor talrijke mensen een grote hinderpaal vormt in het bekomen van hun rechten en anderzijds dat het gerecht nochtans een voor iedereen toegankelijke en humane overheidsdienst moet zijn. Ook het *Federaal Veiligheidsplan* van de Minister van Justitie gaat hier niet aan voorbij. In een democratisch bestel moet de toegang tot het gerecht te allen tijde gegarandeerd zijn, en dit niet enkel in rechte maar ook in feite.

In de vorige twee bijdragen die verschenen in deze rubriek, werd een beschrijving gegeven van de Wet van 23 november 1998 op de juridische bijstand. De bedoeling was om in de daaropvolgende bijdrage de knelpunten van deze wet weer te geven. Nu had er op 9 november 2001 in het Hof van Liere (UFSIA) een discussienamiddag plaats met als onderwerp ‘twee jaar Wet op de juridische bijstand’. De bedoeling van deze namiddag was om de Wet op de juridische bijstand na twee jaar werking nader onder de loep te nemen. De namiddag bestond uit twee delen. Allereerst een theoretisch gedeelte door dhr. B. HUBEAU en dhr. S. GIBENS. Vervolgens kwam een vertegenwoordiger van de minister, dhr. P. VAN BAEVEGHEM aan het woord. In het tweede gedeelte namen enkele actoren uit het werkveld van de juridische bijstand het woord waaronder advocaat mr. L. DE SOMER, een vertegenwoordi-

Aangezien de Wetgevende Kamers pas een initiatief hadden afgerond dat zijn beslag kreeg in de *Wet van 23 november 1998 betreffende de juridische bijstand*,¹ werd geen noodzaak gevoeld om op dit terrein een nieuw wetgevend initiatief aan te kondigen. Het kwam er evenwel op aan om de bestaande wetgeving tot uitvoer te brengen. Daartoe dienden immers nog tal van koninklijke en ministeriële besluiten genomen te worden, zo onder meer met betrekking tot de voorwaarden voor de kosteloosheid van de juridische eerste- en tweedelijnsbijstand, de erkenning van de organisaties voor juridische bijstand, de samenstelling, werking en subsidiëring van de commissies voor juridische bijstand, het vergoedingsstelsel voor de juridische tweedelijnsbijstand e.a. Het tijdig bekendmaken van al deze uitvoeringsbesluiten opdat de wet in haar geheel kon in werking treden op 31 december 1999, was overigens geen eenvoudige opdracht voor de regering gelet op de legislatuurwissel medio 1999.

Inmiddels is de wet evenwel ongeveer twee jaar in werking en een reflectie en evaluatie van haar bepalingen gekoppeld aan de uitvoeringsbesluiten, dringt zich op. Deze evaluatie heeft aan het licht gebracht dat een aantal bepalingen alleszins voor verbetering vatbaar zijn. Daarom werd door de Minister van Justitie aangekondigd dat tijdens het beleidsjaar 2001-2002 een nieuw evaluatief ontwerp van wet zou worden voorgesteld aan de Wetgevende Kamers.

Een beleid wordt echter niet alleen gevoerd door het uitvaardigen van regelgeving. De nodige middelen moeten voorzien worden opdat de toepassing ervan kan worden geconcretiseerd in overeenstemming met de doelstellingen die eraan ten grondslag liggen. Tijdens de regeringsvorming werd derhalve de noodzaak erkend om de begroting voor juridische bijstand te verhogen. Daar waar de tweedelijnsbijstand voor de jaren '80 nog volledig gratis werd verstrekt, wordt hier nu reeds meer dan 1 miljard BEF voor uitgetrokken. Een meer dan substantiële investering. De eerstelijnsbijstand werd gefinancierd met 60 miljoen BEF. De eerstelijnsbijstand kon voor het jaar 2000-2001 rekenen op een bedrag van 1 021 000 000 BEF. Deze tussenkomst werd voor het huidige jaar 2001-2002 verhoogd tot 1 035 000 000 BEF.

Daarenboven is de federale regering zich bewust van het feit dat het huidige systeem zoals voorzien in de Wet van 23 november 1998, een oplossing biedt voor een groot aantal hulpbehoevenden, maar geen afdoende oplossing biedt

voor deze burgers die net niet voldoen aan de voorwaarden om in aanmerking genomen te worden voor gratis juridische bijstand, niettegenstaande hun middelen voor het voeren van een gerechtelijke procedure eveneens zeer beperkt zijn. De regering heeft zich in dit kader dan ook voorgenomen om voor deze midden categorie een oplossing uit te werken door een tenlasteneming van de gerechts-, verdedigings- en bijstandskosten onder de vorm van een verzekering of onderlinge verdeling, en dit rekening houdende met de bestaande rechtsbijstandclausules in verzekeringspolissen.

Hierna zal achtereenvolgens nadere toelichting verschaft worden bij de evaluatie van de wet van 23 november 1998 en haar uitvoeringsbesluiten (2), het project van de veralgemeende rechtsbijstandsverzekering (3), en tenslotte enkele andere projecten die zich eveneens tot doel stellen de toegankelijkheid van het recht te bevorderen, weliswaar bekeken vanuit een andere invalshoek, maar waarvan het belang bij de *beleving van het recht* niet onderschat mag worden (4).

2. EVALUATIE VAN DE WET VAN 23 NOVEMBER 1998 EN HAAR UITVOERINGSBESLUITEN

De actuele evaluatie van de Wet van 23 november 1998 en haar uitvoeringsbesluiten is voornamelijk gebaseerd op de opmerkingen die aan de Minister van Justitie werden overgemaakt door de Vereniging van Vlaamse Balies (*nu: Orde van Vlaamse balies*²), en de Conférence des Barreaux francophones et germanophone (*nu: Ordre des barreaux francophones et germanophone*³). Het valt daarbij op dat het evaluatiesysteem dat in de Wet van 23 november 1998 voorzien werd via de commissies voor juridische bijstand,⁴ tot nogtoe tot weinig functionele resultaten aanleiding heeft gegeven. Immers tot op heden werden vanuit deze hoek weinig of geen aanbevelingen ontvangen met betrekking tot de optimalisering van de juridische bijstand. Dat deze commissies zowel wat betreft samenstelling als werking zich nog in volle ontwikkeling bevinden, is hier uiteraard niet vreemd aan. Het belang van de verslagen en aanbevelingen die door de commissies worden opgesteld, zal zich aldus in de toekomst nog dienen te manifesteren.

2. Sedert de Wet van 4 juli 2001 tot wijziging, met betrekking tot de structuren van de balie, van het Gerechtelijk Wetboek en van de Wet van 13 maart 1973 betreffende de vergoeding voor onwerkzame hechtenis.

3. Cf. *supra*.

4. Art. 508/3 van het Gerechtelijk Wetboek.

1. Gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* van 22 december 1998.

Niettegenstaande uit de evaluatie zowel punten van een intern organisatorische aard als van een meer principiële aard naar voor komen, weze het duidelijk dat de krachtlijnen en de objectieven van de Wet van 23 november 1998 behouden blijven. In elk gerechtelijk arrondissement blijft aldus het bijkomend aanbod van juridische eerstelijnsbijstand door advocaten behouden, rekening houdende met de bestaande hulpverlening en met de betrachting om kruisbestuiving en samenwerking tot stand te brengen tussen de verschillende actoren. Daarenboven wordt uiteraard de transparantie en de uniformisering van de tweedelijnsbijstand niet in het gerang gebracht. De volgende punten worden voor een wetswijziging in aanmerking genomen, ook al heeft de regering hieromtrent nog geen politieke beslissing genomen.

2.1. Juridische eerstelijnsbijstand

In het kader van de juridische eerstelijnsbijstand wordt actueel bepaald dat de Orde van Advocaten jaarlijks een lijst opstelt van de advocaten die in dit kader prestaties wensen te verrichten.⁵ De balies hebben er evenwel op gewezen dat zij tijdens het gerechtelijk jaar de mogelijkheid moeten hebben om de lijsten te wijzigen omdat sommige advocaten tijdens deze periode de balie verlaten of hun inschrijving vragen aan een andere balie. Aldus zal deze mogelijkheid voorzien worden. Dit geldt overigens ook voor de juridische tweedelijnsbijstand.

Eveneens wordt voorzien dat deze lijst de voorkuurmateries dient te bevatten van de advocaten.⁶ Men moet evenwel erkennen dat bij het verlenen van een eerste juridisch advies de advocaat niet noodzakelijk een gespecialiseerde kennis moet hebben. Zelfs het louter vermelden van voorkuurmateries is in deze weinig relevant.⁷ Bovendien is het moeilijk hiermee rekening te houden bij het organiseren van de zittingen. Deze verplichting moet evenwel gehandhaafd blijven voor de juridische tweedelijnsbijstand, teneinde verzekerd te zijn van een kwaliteitsgarantie.⁸

Actueel voorziet de wet dat aan de aanvrager van juridische eerstelijnsbijstand een vaste bijdrage dient te worden gevraagd. Deze vaste bijdrage werd bij koninklijk besluit vastgelegd op 500 BEF.⁹ De bijdrage is evenwel niet verschul-

digd door de personen die over onvoldoende inkomsten beschikken of de met hen gelijkgesteld. De balies hebben erop gewezen dat één van de fundamentele krachtlijnen van de Wet van 23 november 1998 erin bestond om de toegang tot de juridische bijstand te vergemakkelijken en het moet gezegd dat het innen van deze vaste bijdrage de toegankelijkheid niet verhoogt. Meer bepaald wordt aldus niet alleen een financiële, maar ook een administratieve drempel ingebouwd. Zij stellen dan ook dat het onderzoek naar het feit of de betrokkene gehouden is tot het betalen van de bijdrage soms meer tijd in beslag neemt dan het juridisch advies zelf. Daarom lijkt het gepast dat deze verplichte bijdrage voor iedereen wordt afgeschaft.

2.2. Juridische tweedelijnsbijstand

Eén van de belangrijkste wijzigingen die door de evaluatie naar voor wordt geschoven betreft het onderscheid tussen de volledige en de gedeeltelijke kosteloosheid van de tweedelijnsbijstand.¹⁰ Dit onderscheid wordt immers als te gering ervaren en zou niet proportioneel zijn met de verhoogde administratiekosten die het meebrengt. Dit moet nader onderzocht worden. Men mag echter ook niet lichtzinnig zijn en de vraag stelt zich welke grensbedragen dan dienen te worden toegepast, en wat de invloed hiervan is op het totale budget. In elk geval ligt deze optie ver verwijderd van het Nederlandse systeem, waar meerdere gradaties voor tussenkomst bestaan, afhankelijk van de hoegrootheid van het inkomen van de rechtzoekende.

De wet maakt tevens op veelvuldige plaatsen melding van allerlei verslagen die dienen te worden opgesteld. Zo ook in artikel 508/11 van het Gerechtelijk Wetboek, dat stelt dat de advocaten geregeld aan het bureau verslag moeten doen op de wijze die door de Minister van Justitie wordt bepaald in overleg met de beide Ordes.¹¹ Voorgesteld wordt om deze verplichting af te schaffen. Wat is de precieze zin ervan en wat moet verstaan worden onder het woord "geregeld"?

Bovendien voorziet datzelfde artikel dat het bureau jaarlijks een verslag inzake de werking van juridische tweedelijnsbijstand moet overmaken aan de commissie voor juridische bijstand en de Minister van Justitie. Eén van de doelstel-

→

stand is verleend, overeenkomstig artikel 508/5 § 2 eerste lid van het Gerechtelijk Wetboek.

10. Art. 508/13 van het Gerechtelijk Wetboek; Koninklijk Besluit van 10 juli 2001 tot vaststelling van de voorwaarden van de kosteloosheid van de juridische eerstelijnsbijstand en van de gedeeltelijke of volledige kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand.

11. Zie ook art. 508/6 van het Gerechtelijk Wetboek.

5. Art. 508/5 § 1 tweede lid van het Gerechtelijk Wetboek.

6. Art. 508/5 § 1 derde lid van het Gerechtelijk Wetboek.

7. Zie *Parl. St. Senaat*, 1997-1998, nr. 1-970/5, 18.

8. Art. 508/7 vierde lid van het Gerechtelijk Wetboek.

9. Art. 508/5 § 2 Gerechtelijk Wetboek; Koninklijk Besluit van 20 december 1999 tot vaststelling van de vaste bijdrage verschuldigd door de aanvrager aan wie juridische eerstelijnsbij-

lingen was om te voorzien in een eenvormige wijze van rapportering en verslaggeving, en dit om na te gaan op welke domeinen zich de vraag naar rechtshulp stelt en waar zich wets- en beleidswijzigingen opdringen. Tevens verwachtte men van de uniforme rapportering dat deze het ook mogelijk moet maken de specifieke noden meer gericht te detecteren en een basis te vormen voor meer preventieve acties of voor meer gerichte juridische informatie voor specifieke bevolkingsgroepen.

Het opstellen van deze jaarverslagen heeft evenwel ook een belangrijke administratieve belasting tot gevolg. Daarenboven lijkt het aangegeven, indien men een beleidsgericht verslag wenst te bekomen, om de evaluatieperiode voldoende ruim te houden, zodat de conclusies genuanceerd naar voor kunnen gebracht worden. Daarom wordt voorgesteld om dit verslag slechts om de twee jaar op te stellen.

Artikel 580, 18° van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de arbeidsrechtbank kennis neemt van de gevallen waarin beroep wordt ingesteld tegen de beslissingen van het bureau voor juridische bijstand. Uit de samenlezing van de artikelen 1017 en 580, 18° van het Gerechtelijk Wetboek blijkt dat de Orde van Advocaten (het bureau voor juridische bijstand dat de beslissingen neemt waartegen beroep kan worden ingesteld, heeft geen rechtspersoonlijkheid) steeds in de kosten wordt verwezen, ongeacht of men al dan niet in het ongelijk wordt gesteld. Naast het gegeven dat de Orde waarschijnlijk niet over voldoende middelen beschikken om in die onvoorwaardelijke kosten te voorzien, lijkt deze toestand geen weergave van de wil van de wetgever.

Er moet inderdaad worden onderstreept dat de organen bedoeld in artikel 580, 1° tot 17°, openbare instellingen met betrekking tot sociale zekerheid zijn. De wetgever heeft de aangelegenheid juridische bijstand toevertrouwd aan de arbeidsrechtbank en daarbij uit het oog verloren dat een "particuliere autoriteit" zoals de Orde van Advocaten zou ressorteren onder het bepaalde in artikel 1017 tweede lid van het Gerechtelijk Wetboek. Aldus moet artikel 1017 tweede lid van het Gerechtelijk Wetboek gewijzigd worden teneinde te vermijden dat de Ordes verder in de kosten worden verwezen.

2.3. Uitvoeringsbesluiten

Een ander knelpunt betreft de bepalingen met betrekking tot de vaststelling van de voorwaarden van kosteloze juridische bijstand voor de alleenstaande. Het Koninklijk Besluit van 20 december 1999 somde immers diverse categorieën

op die recht hebben op kosteloze juridische eerstelijnsbijstand en gedeeltelijke of volledig kosteloze tweedelijnsbijstand, inclusief de bewijsstukken die daartoe dienen voorgelegd te worden.¹² Daarbij werd bepaald dat de alleenstaande persoon met een maandelijks netto-inkomen beneden de 25 000 BEF, recht heeft op kosteloze eerstelijnsbijstand en volledig kosteloze tweedelijnsbijstand. Tevens werd bepaald dat dit bedrag van 25 000 BEF jaarlijks diende te worden aangepast op dezelfde wijze als het in artikel 1409 § 1 derde lid van het Gerechtelijk Wetboek vermelde bedrag.

Sommige rechtspraak en rechtsleer oordeelde dat hierdoor bepaald werd dat het bedrag van 25 000 BEF diende geïnterpreteerd te worden alsof het gelijk stond aan het bedrag bedoeld in artikel 1409 Ger. W. Deze onduidelijkheid werd inmiddels weggenomen door het Koninklijk Besluit van 10 juli 2001.¹³

Of de toekenningsvoorwaarden voldoende duidelijk zijn, en de categorieën voldoende afgeïjnd en niet te ruim of te beperkend zijn, moet overigens het voorwerp uitmaken van een permanente evaluatie. Ook daarom werd precies geopteerd, ondanks de tegenstand vanuit bepaalde hoek in het parlement, voor de formule van een koninklijk besluit dat soepeler kan worden gewijzigd dan een wet. Voor de nodige feedback moet opnieuw het belang van de verslagen vanop het terrein onderstreept worden.

Nogal wat kritiek werd gegeven op de vrije bewijsvoering. Deze kritiek kwam dan vooral van dezen die de bewijsstukken dienden te evalueren. Het is evenwel moeilijk hieraan te tornen, te meer daar een strengere bewijsvoering moeilijk in het voordeel van de rechtzoekende kan worden beschouwd. De parlementaire voorbereiding voorzag o.m. dat uniforme criteria dienden te worden bepaald, die zo nauw mogelijk aansloten bij de situatie van de betrokkene en die ook gemakkelijk bewijsbaar moeten zijn.

3. VERALGEMEENDE RECHTSBIJSTANDSVERZEKERING

Zoals in de inleiding reeds werd aangehaald, biedt het huidige systeem zoals voorzien in de Wet van 23 november 1998, een oplossing voor

12. Koninklijk Besluit van 20 december 1999 tot vaststelling van de voorwaarden van de kosteloosheid van de juridische eerstelijnsbijstand en van de gedeeltelijke of volledige kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand.

13. Koninklijk Besluit van 10 juli 2001 tot vaststelling van de voorwaarden van de kosteloosheid van de juridische eerstelijnsbijstand en van de gedeeltelijke of volledige kosteloosheid van de juridische tweedelijnsbijstand en de rechtsbijstand.

een groot aantal hulpbehoevenden, maar geen afdoende oplossing voor deze burgers die het niet voldoen aan de voorwaarden om in aanmerking genomen te worden voor gratis juridische bijstand niettegenstaande hun middelen voor het voeren van een gerechtelijke procedure eveneens zeer beperkt zijn. Zoals opgenomen werd in het regeerakkoord en nogmaals uitdrukkelijk bevestigd in enerzijds de *State of the Union* door de Premier bij de aanvang van het beleidsjaar 2001-2002, en anderzijds in de *Beleidsverklaring* van de Minister van Justitie, wenst de regering ten aanzien van deze burgers (zonder afbreuk te doen aan het huidige stelsel van juridische bijstand) een initiatief te nemen door een tenlasteneming van de gerechts-, verdedigings- en bijstandskosten onder de vorm van een verzekering of onderlinge verdeling, en dit rekening houdende met de bestaande rechtsbijstandsclausules in verzekeringspolissen. Aangaande welke piste als meest efficiënt moet beschouwd worden, werd totnogtoe in de schoot van de regering geen definitieve beslissing genomen. Dit neemt niet weg dat kan worden gewezen op enkele persoonlijke bemerkingen.

Allereerst lijkt het weinig evident de rechtsbijstandsverzekering te veralgemenen door verplichting. Hier stelt zich immers het probleem van adequate controlemiddelen en verwezen kan worden naar de verplichte autoverzekering m.b.t. aansprakelijkheid, waar actueel moet worden vastgesteld dat duizenden automobilisten niet voldoen aan deze wettelijke verplichting. Nochtans moet men veronderstellen dat de controle op deze wettelijke verplichting adequater kan worden georganiseerd, dan mogelijk zal zijn voor een verplichte rechtsbijstandsverzekering.

Het lijkt daarentegen interessanter te voorzien in een veralgemeende rechtsbijstandsverzekering die fiscaal gestimuleerd wordt, uiteraard met respect voor het principe van de vrije keuze van advocaat en de mogelijkheid om een eventueel verschil van mening met de verzekeraar over de gedragslijn die zal worden gevolgd voor de regeling van het geschil, voor te leggen aan een advocaat naar keuze van de verzekerde.¹⁴ De wetgever zou zich alsdan kunnen beperken tot het vastleggen van de fiscale stimuli, de minimumgarantievoorwaarden voor de rechtsbijstandsverzekering met o.m. een minimumbedrag voor het te dekken schadegeval, een maximale wachttijd en een beperkende opsomming van de soorten geschillen die door de verzekeraar

rechtsgeldig kunnen worden uitgesloten. De Beeroepsvereniging der Verzekeringsondernemingen heeft reeds berekend dat dit systeem geleet op het vrijblijvende karakter en de minimale kosten voor dossierbehandeling, voor ongeveer 4 000 BEF per jaar per gezin kan worden gerealiseerd.

Critici stellen dat een veralgemeende rechtsbijstand het aantal gerechtelijke procedures kan doen oplopen. Het is evenwel de vraag of dit niet eerder het gevolg is van het wegwerken van een feitelijke discriminatie, in plaats van een noodzakelijk gevolg van het systeem van rechtsbijstandsverzekering als dusdanig. In dat opzicht kan dit bezwaarlijk als een negatief te beoordelen gevolg beschouwd worden. Alleszins moet evenwel een overconsumptie van Justitie vermeden worden, zoals dit reeds in diverse beleidsdocumenten werd benadrukt.

4. SIGNALISATIE, ONTHAAL, BROCHURES

Wanneer men evenwel de toegankelijkheid van het recht voor ogen heeft, dan mag men zich niet beperken tot de onmiddellijke juridische bijstand in de zin van een juridisch advies dat verleend wordt aan minvermogenen. Toegankelijkheid impliceert een ruimere invulling. In dat kader kan kort de aandacht gevestigd worden op twee andere projecten, nl. dat van de signalisatie en de onthaalbalies in de gerechtsgebouwen en van de brochures.

Eén van de prioriteiten van het beleid van de Minister van Justitie heeft betrekking op de absolute noodzaak om de dienstverlening van Justitie aan de burger te optimaliseren. Eén van de krachtlijnen die aan deze optimale dienstverlening dient bij te dragen, kan men vatten onder de noemer het wegwijs maken van de burger doorheen Justitie. Diverse projecten moeten hieraan concreet gestalte geven. Zo ook het project *signalisatie en onthaal*.

De signalisatie bestaat uit het geheel van aanwijzingen die moeten toelaten alle noodzakelijke functies in een gebouw te bereiken en te volgen. Sommige zijn eenvoudig, andere zijn meer ingewikkeld en afhankelijk van de structuur van het gebouw (b.v. plaats van een griffie, een zittingszaal, enz.). Dit moet verwerkt worden in het gebouw waar door een aangepaste architectuur de indeling gemakkelijk "leesbaar" moet zijn. De beste en meest humane signalisatie berust evenwel nog steeds bij de informatie die verstrekt wordt door daartoe opgeleid personeel, door hun strategische situering in het gebouw en uiteraard, als het ware het meest belangrijke, door de uitnodigende en hulpvaardige aandacht die de bedienden besteden aan de bezoeker. Het

14. Zie: Richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen nr. 87/344 EEG van 27 juni 1987 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de rechtsbijstandsverzekering.

belang hiervan kan niet onderschat worden. Daar wordt het eerste contact gelegd met Justitie en daar ontstaat de eerste indruk, die meestal blijft hangen en een grote invloed heeft op wat men verwacht van Justitie.

Naast het project signalisatie en onthaal, bestaat een ander project dat zich eveneens tot doel stelt de burger wegwijs te maken in Justitie. Het betreft een project waarbij door middel van brochures de burger geïnformeerd wordt over tal van juridische en praktische elementen die hem in staat moeten stellen zijn rechten en plichten beter te begrijpen en een klare kijk te krijgen op de structuur van Justitie.

5. TOT SLOT

Indien men het heeft over het beleid inzake juridische bijstand, en zelfs in een ruimer kader over de toegankelijkheid van het recht, moet men benadrukken dat de commissies voor juridische bijstand hier een belangrijke rol te vervullen hebben. Dit was overigens de uitdrukkelijke wil van de wetgever.

De Minister van Justitie rekent er dan ook op dat deze commissies hun rol ten volle zullen spelen, adequate feedback geven aan de beleidsverantwoordelijken over de implementatie van de wetgeving en de aanwending van de budgetten. Op dit ogenblik werden reeds een dertigtal organisaties voor juridische bijstand erkend. Men kan evenwel verwachten dat de commissies voor juridische bijstand naar de toekomst toe ten volle hun rol zullen spelen aangaande elke verdere evaluatie van de wetgeving en de uitvoering ervan en de knelpunten zullen aanduiden die op korte én lange termijn een initiatief verdienen.

Piet VAN BAEVEGHEM,

Stafmedewerker, Kabinet van Minister van Justitie Marc VERWILGHEN.

Schematische weergave van knelpunten inzake kosteloze juridische bijstand

1. INFORMATIEDOORSTROMING VAN RECHTZOEKENDEN

In een dagvaarding voor de correctionele rechtbank werd onlangs de volgende typetekst gelezen:

“De onvermogene beklaagde die de bijstand van een ambtshalve aangestelde advocaat wenst te verkrijgen, dient tenminste drie dagen voor de dag van de terechtzitting, die bijstand schriftelijk aan te vragen aan de voorzitter van de hier-

boven vermelde kamer van de Rechtbank, die zijn verzoekschrift aan de gemachtigde van het Bureau voor Rechtsbijstand en Verdediging zal doorsturen; Door toedoen van deze laatste zal hem een verdediger worden aangewezen (artikel 184bis, ingevoegd in het Wetboek van Strafvordering door artikel 3, titel III, hoofdstuk 5, artikel 146, van de Wet van 10 oktober 1967, houdende het Gerechtelijk Wetboek). Aan zijn verzoekschrift dient de beklaagde de bescheiden toe te voegen, opgesomd in artikel 676 van het Gerechtelijk Wetboek, deze bescheiden zullen hem verschaft worden door de politiecommissaris van zijn woonplaats, of, indien er geen politiecommissaris is, door de burgemeester.”

Dergelijke tekst is blijkbaar nog als typetekst gevoegd aan dagvaardingen. De inhoud ervan is én onleesbaar, én onjuist, én nodeloos ingewikkeld. Het “Bureau voor Rechtsbijstand en Verdediging” bestaat niet, en bij de politiecommissaris of de burgemeester kan geen nuttig document worden gehaald.

Een gemakkelijke leesbare tekst zou zijn:

“Voor een kosteloze (pro deo) advocaat kan men zich wenden tot het Bureau voor Juridische Bijstand, gerechtsgebouw te Antwerpen, of tot een vrij gekozen advocaat aan wie de vraag gesteld wordt of hij de zaak pro deo kan doen.”

Het hoeft niet te verwonderen dat wanneer teksten als de eerst geciteerde nog bestaan, de rechtzoekende niet terecht komt waar hij moet zijn. Enkel een overleg tussen de dagelijkse actoren van justitie kan daarin verandering brengen.

2. REGLEMENTERING VOORWAARDEN VOOR KOSTELOOSHEID

De verdienste van de Wet op de juridische bijstand en de uitvoerings-K.B.'s is ongetwijfeld dat thans door de wetgever wordt vastgelegd wie in aanmerking komt voor kosteloze juridische bijstand (thans: K.B. van 10 juli 2001, B.S. 25 juli 2001). Voorheen werd dit niet wettelijk bepaald, doch ingevolge een reglement van de Raad van de Nationale Orde.

Artikel 3 van het Reglement van de Algemene Raad van 12 juni 1987 bepaalde:

“Worden in aanmerking genomen voor de toekenning van een vergoeding de zaken waarin het maandelijks gemiddeld netto inkomen van de rechtzoekende minder bedraagt dan het niet voor beslag vatbaar minimum inkomen (op 1 januari 1998: 32 300 BEF).”

Het bedrag van de in aanmerking te nemen inkomsten bestaat in het totaal van de sommen die betrokkene heeft om in zijn bestaan te voorzien, onder aftrek van fiscale en sociale lasten,